

Natur og vandmiljø, Planter

Klimafremskridt i Living Labs demonstrationsområder Skals Å, Ulkær Mose og Plan22+ på Mors

Projektet "Klimaindsats på kulstofrige landbrugsjorder 2022-2024" har taget udgangspunkt i Living Lab metoden i klimaindsatsen.

Viden om

Der er brug for at sikre et godt og konstruktivt samarbejde mellem lokale interessenter i hele klimaindsatsen. Nye lokale facilitatorroller og samarbejdsstrukturer afprøves derfor i projektet.

I projektet har SEGES Innovation i tæt samarbejde med rådgivningsselskaberne SAGRO, Velas og Fjordland udvalgt 3 forskellige lavbundsområder med potentiale for udtagning af lavbundsjord. En tidlig lodsejerinvolvering, uden at noget er bestemt på forhånd, samt en rådgivningsmæssig og kommunikativ tilgang har været målet. Det eneste krav i projektet var, at området skulle være på lavbunds-kortet.

Living Labs

Living Labs er en slags åbne innovationsplatforme, som inddrager mange forskellige aktører; borgere, forskningsinstitutioner, private virksomheder og offentlige myndigheder i en samskabelsesproces.

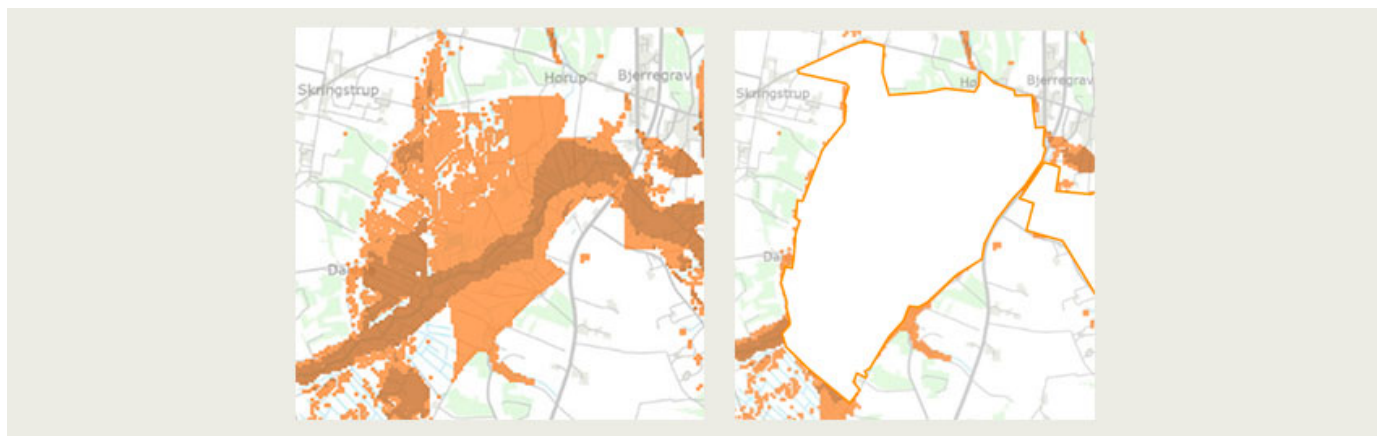
Living Labs kan tage mange former, afhængig af hvilke sammenhænge de indgår i. Det er relevant at bruge metoden i arbejdet med udtagning af lavbundsjord, fordi alle udtagningsprojekter kræver forhandlinger, og er komplekse, både teknisk og socialt, og inddrager en lang række forskellige interessenter og aktører.

Der findes ikke to projekter, som er ens, og derfor er udviklingen af det enkelte projekt faktisk sammenligneligt med en innovationsproces.

I de kommende år satser EU i en mission som hedder **A Soil Deal for Europe** på at etablere 100 levende laboratorier – Living Labs rundt i hele Europa inden 2030. Vådlægning af lavbundsjord ligger her som en del af **Carbon farming**.

Skals Å lavbundsprojekt

Velas har valgt Skals Å Natura 2000 som projektområde i tæt samarbejde med Viborg kommune. Projektet er herefter igangsat af Landboforeningen Midtjylland, chefkonsulent Eja Lund, Velas i tæt samarbejde med lodsejerne og Viborg kommune. Den 17. marts 2022 mødtes 30-40 lodsejere ved Velas i Viborg og besluttede sammen på mødet, at der skulle foretages en forundersøgelse af de 650 ha lavbundsjord i området.

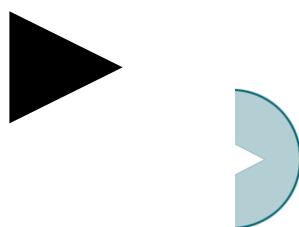

Figur 1. Skals Å lavbundsprojekt på 650 hektar med jordfordeling.

I juni 2022 blev der i felten afholdt en Living Lab temadag om habitatnatur i samarbejde med husdyrholdere i området, bestyrelsesmedlem fra landboforeningen, Velas, myndighedsteam Viborg kommune, Life-projektmedarbejder og naturmedarbejder og projektleder fra SEGES Innovation. Området er Natura 2000 med flere grundvandsfødte rigkær. Naturpleje med græssende husdyr er stadig vigtigt efterfølgende, hvis lodsejerne bliver enige om at udtage arealerne.

Der er nu en igangværende teknisk forundersøgelse, hvor Viborg kommune har projektledelsen. Denne forventes afsluttet i efteråret 2023. Herefter skal lodsejerne tage stilling til, hvad der skal ske i området i forhold til eventuelt frivillige aftaler om **engangserstatninger og jordfordeling** samt den fremtidige pleje af arealerne.

Hør projektleder Ole Borg Christensen fra Viborg Kommune og Carl Christian Hoffmann fra Aarhus Universitet fortælle om området i videoen: Lavbundsprojekt i Skals Ådal.

<https://www.seges.tv/v.ihtml/player.html?token=0c483dd64a3c2cfb07f07afccee8d6f3&source=embed&photo%5fid=89879428&autoPlay=0>

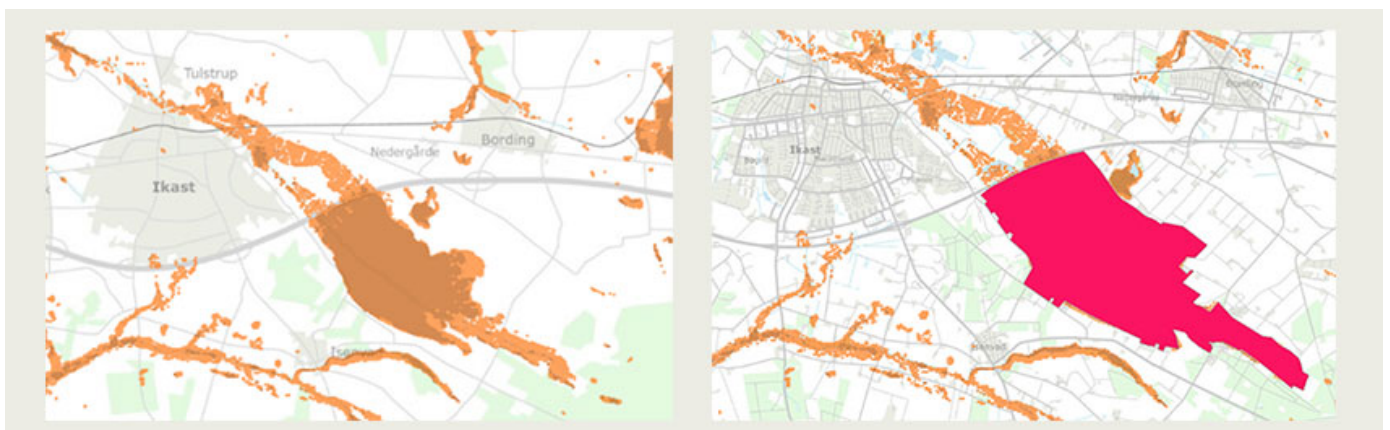

Billede 1. Skals å med kreaturerne som naturplejere. Living Lab temadag i juni 2022. Foto: Frank Bondgaard, SEGES Innovation.

Ulkær mose Klima-Lavbundsprojekt

Ulkær Mose projektet er igangsat af Herning-Ikast Landboforening, Udtagningskonsulent Karen V. Thomasen, SAGRO i tæt samarbejde med lodsejerne og Naturstyrelsen. I september 2022 blev der afholdt lodsejermøde vedrørende Ulkær Mose med ca. 70 lodsejere i Bording forsamlingshus. Mødet blev arrangeret i tæt samarbejde med Ikast-Brande kommune og Naturstyrelsen.

På mødet besluttede lodsejerne sig positive over for at indgå i en forundersøgelse. Der er nu en igangværende forundersøgelse, som forventes afsluttet i efteråret 2023. Herefter skal lodsejerne tage stilling til, hvad der skal ske i området i forhold til eventuelt frivillige aftaler om engangserstatninger og jordfordeling samt den fremtidige pleje af arealerne.

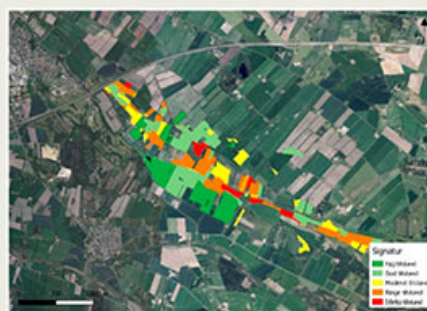
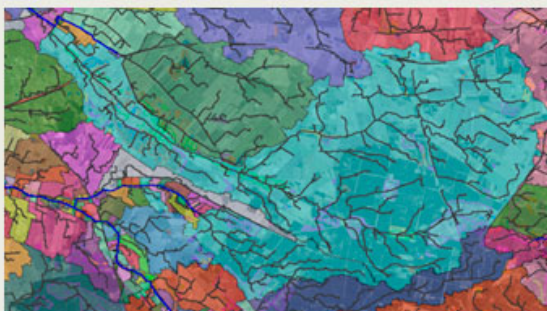
Figur 2. Ulkær Mose Klima-Lavbundsprojekt på 1.000 hektar med jordfordeling.

I Ikast er landmændene i gang med at etablere et nyt biogasanlæg i samarbejde med Danish Bio Commodities (DBC). Naturstyrelsen, landmænd, DBC, Food & Bio Cluster Denmark, landbrugsrådgivere og SEGES Innovation mødtes derfor i juni 2023 til en Living Lab workshop for at diskutere fordele og udfordringer ved anvendelse af biomasse høstet på lavbundsjorder før og efter udtagning.

Se [Høst af biomasse på lavbundsjorder - next step efter udtagning.](#)

Billede 2. Gunnar Mikkelsen Food & Bio Cluster Denmark i dialog om udvikling af ny høstmaskine med deltagerne i juni 2023. Foto: Frank Bondgaard, SEGES Innovation.

Figur 3. Ulkær mose ved Ikast har mest værdifulde naturarealer i et delområde med et meget begrænset opland. Der kommer færre næringsstoffer fra oplandet til disse arealer. Kort udarbejdet af Rikke Rørby Graversen, SEGES Innovation.

Plan22+ projekter på Mors og ved Brønderslev

I 2023 og 2024 samarbejder promilleprojektet med Plan22+ pilotprojekter i kommunerne, som er delvist finansieret af **Realdania**. Plan22+ projekterne ønsker at styrke det faglige grundlag for at vurdere, prioritere og diskutere, hvordan klimahensyn kan indarbejdes i planstrategier, kommuneplaner, lokalplaner og andre plandokumenter. En del af projekterne har derfor fokus på klimainsatsen på lavbundsstederne.

Afdelingsleder Anna Worm i Fjordland deltager i Plan22+ projektet **Strategisk jordfordeling for hele Mors gennem samskabelse** og planlægger Lykke Larsen samt DK2020-projektleder Line Søndergaard Schulz, Plan og Byg i Brønderslev Kommune, leder Plan22+ projektet **Lav bund og høje ambitioner i Brønderslev Kommune**

Plan22+ strategisk multifunktionel jordfordeling af hele Mors

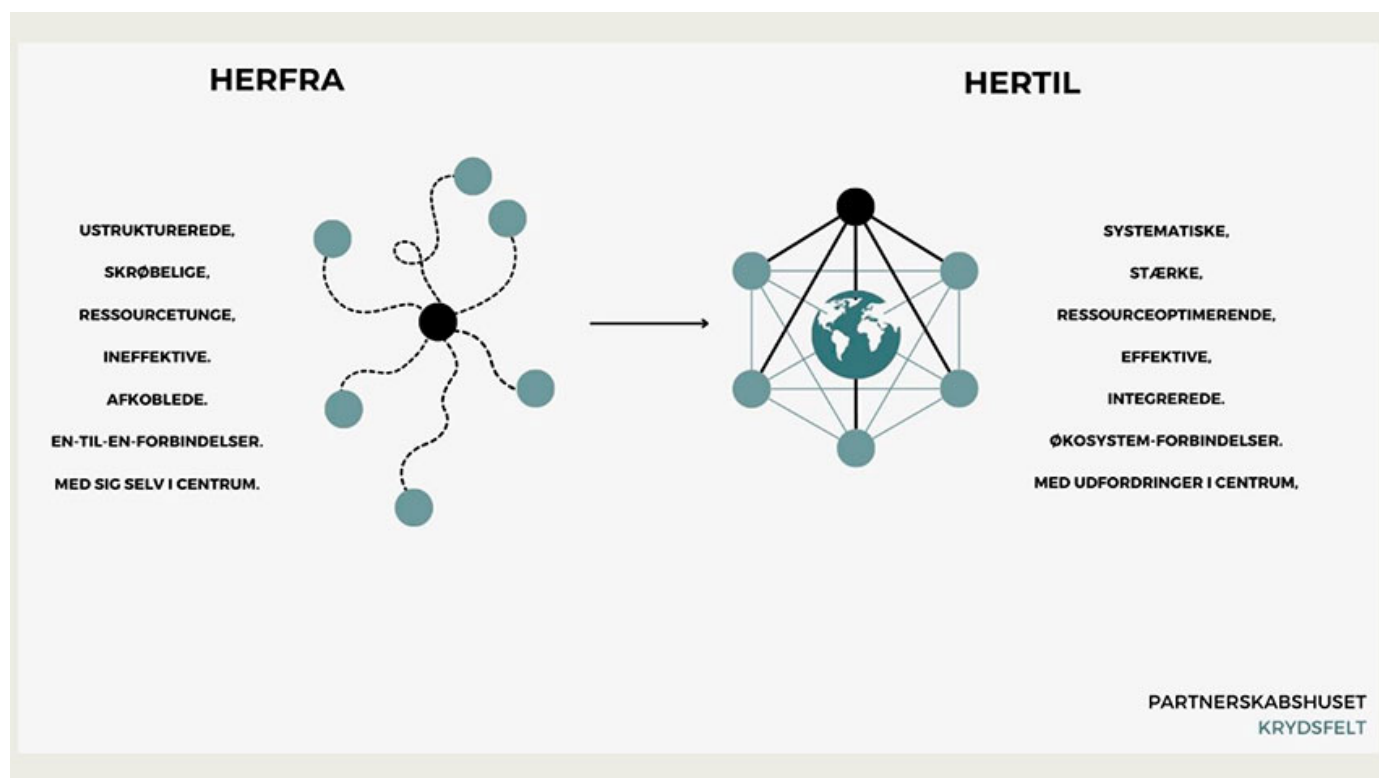
Afdelingsleder Anna Worm fra Fjordland udtaler: "Der er et stort behov for, at vi udnytter vores arealer meget mere smart end vi gør i dag. Det er udspillet til Morsøs Plan22+ projekt. Her ønskes en multifunktionel jordfordeling af hele Mors, med hovedfokus på klima og landbrug."

"Morsø har en virkelig god dyrkningsjord og kommunen ønsker fortsat at være et attraktivt sted at være landmand. Men der er også en lang række udfordringer der skal tages hånd om, herunder de store arealer med lavbundsjord og placeringen som en ø i Limfjorden, med de udfordringer det giver ift. udledning af kvælstof og fosfor. På Mors er der ikke det meget naturareal, men blandt det der er, er en stor andel strandenge med meget høj biodiversitet. Disse arealer er dog truet af en fremtidig højere vandstand i relation til klimaforandringerne."

"En af hjørnestene i Plan22+ projektet er et landbrugsråd. Her er 12 landmænd valgt til at være ambassadører til og for alle landmænd på Mors. Gennem vinteren 2023/2024 skal de klædes på til at kunne rådgive kommunen i at træffe kvalificerede beslutninger og prioriteringer ift. processen med en strategisk multifunktionel jordfordeling."

"Et af de største hot spots i denne proces er lavbundsarealerne, hvis der skal leveres på klimainsatsen på Mors. Der er i Plan22+ fokus på jordfordeling på hele Mors, men det kan blive en udfordring at finde midler til værditabene. Håbet er, at vand- og klimaprojekter i landbrugsordningerne kan være med til at sætte en større proces i gang."

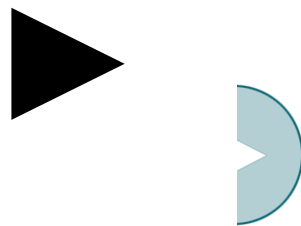
"Fjordland sidder med i landbrugsrådet og har været med fra start til at drive processen og med et ønske om at kunne levere på denne dagsorden. Fjordland tror på, at Plan22+ projekt kan være med til at styrke både landbruget og hele det omgivende samfund på Mors. Og at projektet kan blive konceptmodel for lignende projekter i fremtiden andre steder. Plan22+ projektet på Mors har ikke som mål at gennemføre en egentlig jordfordeling, men at lægge skinnerne, så toget efterfølgende kan køre. Vi ser frem til en rigtig god og konstruktiv proces."

Figur 4. Klimaudfordringerne kan kun løses i fællesskab. Figur af adm. direktør & partner Jesper Mørk Hovgaard, Partnerskabshuset Krydsfelt fra Plan22+ projektet i Brønderslev.

Billede 3.

<https://www.seges.tv/v.ihtml/player.html?token=6b8bc22f260c05bd0671d9475b50ea18&source=embed&photo%5fid=91478260&autoPlay=0>

Se eller gense webinarret "Klimainsats på kulstofrige landbrugsjorder"

Emneord

Klima

Klima-lavbund

Lavbundsprojekter

Natur og vandmiljø

Tema: Klima-Lavbundsprojekter

Overvejer du at indgå i et Klima-Lavbundsprojekt, er der en række overvejelser, du skal gøre dig. SEGES har samlet vigtig viden, som giver dig overblik over ordningen og klæder dig på til at tage gode beslutninger for din bedrift.

Publiceret: 08. december 2023

Opdateret: 08. december 2023

Vil du vide mere?

Frank Bondgaard

Specialkonsulent

SEGES Innovation P/S

fbo@seges.dk

+45 2171 7778

Rikke Rørby Graversen

Specialkonsulent, Natur

SEGES Innovation P/S

rrgn@seges.dk

+45 2362 8238

Mads Lægdsgaard Madsen

Specialkonsulent

SEGES Innovation P/S

mads@seges.dk

+45 2266 0145

Støttet af

Promilleafgiftsfonden for landbrug

SEGES Innovation P/S   Tlf.   8740 5000
Agro Food Park 15   Fax.   8740 5010
8200 Aarhus N   Email   info@seges.dk